

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано організаційні та педагогічні засади професійної підготовки філологів у вищих навчальних закладах України. Визначено та обґрунтовано зміст професійної підготовки філологів на прикладі спеціальності "Германські мови та літератури (переклад включно)" з урахуванням нових нормативних вимог. Охарактеризовано найбільш ефективні форми, методи і технології організації освітньої діяльності майбутніх філологів. З'ясовано складові професійної компетентності майбутніх фахівців германської філології. Проаналізовано процедури і заходи внутрішнього забезпечення якості вищої філологічної освіти.

Ключові слова: підготовка, освітні програми, організація, навчальна діяльність, зміст, форми, методи, технології, професійна компетентність.

М. Іконнікова. Организационно-педагогические основы профессиональной подготовки филологов в ВУЗах Украины. В статье проанализированы организационные и педагогические основы профессиональной подготовки филологов в высших учебных заведениях Украины. Определено и обосновано содержание профессиональной подготовки филологов на примере специальности "Германские языки и литературы (перевод включительно)" с учетом новых нормативных требований. Охарактеризованы наиболее эффективные формы, методы и технологии организации образовательной деятельности будущих филологов. Выявлены составляющие профессиональной компетентности будущих филологов германской филологии. Проанализированы процедуры и меры внутреннего обеспечения качества высшего филологического образования.

Ключевые слова: подготовка, образовательные программы, организация, учебная деятельность, содержание, формы, методы, технологии, профессиональная компетентность.

M. Ikonnikova. Organizational and pedagogical concepts of philologists' professional training at higher educational institutions of Ukraine. The article analyzes the organizational and pedagogical foundations of philologists' professional training at higher educational institutions of Ukraine. The content of philologists' professional training on the example of the specialty "Germanic languages and literature (translation is included)" is determined and justified, taking into account the new regulatory requirements. The most effective forms, methods and technologies for organizing the educational activity of future philologists are described. The components of the professional competence of the future philologists of Germanic philology are clarified. Procedures and measures of internal quality assurance of higher philological education are analyzed.

Key words: training, educational programs, organization, educational activity, content, forms, methods, technologies, professional competence.

Мета: розкрити організаційні та педагогічні особливості професійної підготовки майбутніх філологів у ВНЗ України (на прикладі спеціальності "Германські мови та літератури (переклад включно)").

Постановка проблеми в загальному вигляді. Професійна підготовка філолога є цілісним, цілеспрямованим, динамічним, системним процесом, що спрямований на формування ціннісних і професійних орієнтирів з метою якісного виконання професійних функцій. Виклики лінгвістичної глобалізації, програмні орієнтири інформаційно-світового простору, стрімкий розвиток комунікативних технологій в усіх галузях актуалізували посилення уваги до якості професійної підготовки фахівців у галузі філології, котрі не лише володіють ґрунтовними теоретичними знаннями і практичними вміннями, але, передусім, майстерно оперують комунікативними стратегіями і тактиками, кваліфіковано використовують мову в розробці комп'ютерних програм, здійснюють стандартизацію та ун-

іфікацію науково-технічної термінології, розробляють методи і технології автоматичного анування, реферування, машинного перекладу, зарубіжної літератури тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Упродовж останніх десятиліть українськими науковцями активно здійснюються дослідження з проблем професійної підготовки філологів у вітчизняному та зарубіжному досвіді. Різні аспекти філологічної освіти висвітлено у працях Л. Базиль, Н. Бідюк, С. Данилюка, Г. Ключека, Н. Колесниченко, О. Мартинюк, Л. Мацько, О. Рогульської, О. Семенов, Т. Симоненко, К. Скиби та інших науковців. Важливими для нашого дослідження є висновки та ідеї щодо методичних аспектів іншомовної підготовки філологів, представлені в роботах Н. Бібік, М. Гаспарова, С. Ніколаєвої, І. Задорожної, Л. Морської, Л. Черноватого, О. Чердиченка та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція України до світового економічного простору, розширення міжнародних контактів, зростання обсягів міжнародної торгівлі та дипломатичної діяльності зумовили потребу у філологах, котрі володіють навичками іншомовної комунікації та перекладу. Зміни освітньої парадигми в Україні останніми роками наголошують на необхідності трансформації змістових та організаційних засад підготовки висококваліфікованих фахівців на основі компетентнісного підходу. Водночас знання іноземної мови є базовою, але недостатньою умовою професійної компетентності майбутніх філологів.

Аналіз нормативно-правової бази показав, що впродовж 2010–2016 рр. відбулися суттєві зміни у формуванні переліку напрямів підготовки фахівців у ВНЗ України. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки № 567 від 25.05.2016 "Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за спеціальністю 035 "Філологія", за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення" [7] визначено такі спеціалізації:

035.01 – Українська мова та література;

035.02 – Кримськотатарська мова та література;

035.03 – Слов'янські мови та літератури (переклад включно);

035.04 – Германські мови та літератури (переклад включно);

035.05 – Романські мови та літератури (переклад включно);

035.06 – Східні мови та літератури (переклад включно);

035.07 – Угро-фінські мови та літератури (переклад включно);

035.08 – Класичні мови та літератури (переклад включно);

035.09 – Фольклористика;

035.10 – Прикладна лінгвістика.

На підставі аналізу результатів вступної кампанії 2016–2017 рр. найбільшою популярністю користуються такі спеціалізації: 035.04 – Германські мови та літератури (переклад включно); 035.05 – Романські мови та літератури (переклад включно); 035.06 – Східні мови та літератури (переклад включно); 035.10 – Прикладна лінгвістика. За період 2006–2016 рр. простежується тенденція зростання кількості випускників за цими спеціальностями та спеціалізаціями. Загальна кількість випускників цього напрямку підготовки у 2006 р. становила 4 368 осіб (бакалавр – 2 412, спеціаліст – 1 436, магістр – 520), а вже у 2016 р. – 5 975 осіб (бакалавр – 3 286, спеціаліст – 1 336, магістр – 1 353), тобто динаміка зростання контингенту випускників даного напрямку становить 26,9% [3]. Проведене вивчення дає змогу констатувати, що впродовж десяти останніх років спостерігається зростання кількості вступників на освітні програми, які передбачають іншомовну підготовку філологів (особливо в галузях перекладу та східного мовознавства); очевидною є тенденція до переходу на двоступеневу систему професійної підготовки фахівців за перехресним вступом до магістратури; особливого значення набувають магістерські програми.

В Україні професійна підготовка фахівців регламентована галузевими стандартами вищої освіти. 2017 року МОН України запропонувало нові проекти стандартів вищої освіти, у тому числі для філологів. Стандарти вищої освіти містять загальні та фахові компетентності, що визначають специфіку підготовки філологів і програмні результати навчання, які характеризують очікувані знання, розуміння, здатності студентів, набуті в результаті успішного

завершення освітньої програми. Компетентності та програмні результати навчання узгоджені між собою і відповідають дескрипторам Національної рамки кваліфікацій. ВНЗ самостійно формує перелік дисциплін, необхідний для набуття визначених Стандартом компетентностей (компетенцій). Нормативний зміст підготовки (мінімум 35%) складають дисципліни, що забезпечують досягнення результатів навчання, визначених Стандартом. ВНЗ при формуванні профілю освітніх програм вказують додаткові компетентності та програмні результати навчання, які відповідають варіативній складовій програми [9].

Як бачимо, основні вимоги, що закладені у Стандарті, – це вміння та здатності, що відповідають розумінню поняття "компетентність". Зокрема, у Стандарті для підготовки магістра філології визначено три вектори формування професійної компетентності магістра-філолога: інтегральна компетентність (здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог); загальні компетентності (здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність бути критичним і самокритичним; здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність працювати в команді та автономно; здатність спілкуватися іноземною мовою; цінування та повага різноманітності та мультикультурності; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності); здатність проведення досліджень на належному рівні; здатність генерувати нові ідеї (креативність); *спеціальні (фахові, предметні) компетентності* (здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах; здатність осмислювати мистецтво слова як систему систем, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства; здатність до критичного осмислення історичних надбань та новітніх досягнень філологічної науки; володіння методами наукового

аналізу і структурування мовного й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів; усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для здійснення фахової науково-дослідницької роботи, її презентації науковій спільноті та захисту інтелектуальної власності; здатність професійно застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації: мовознавства, літературознавства, фольклористики, перекладознавства, прикладної лінгвістики, літературної критики тощо; здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень; здатність чітко й виразно висловлювати думку, використовувати знання законів техніки мовлення: правильна постановка дихання, розвиток голосу, чітка та зрозуміла дикція, нормативна орфоепія; володіння експресивними, емоційними, логічними засобами мови та здатність спрямовувати їх для досягнення запланованого прагматичного результату; здатність планувати, організовувати, здійснювати і презентувати прикладне дослідження в галузі філології; здатність планувати, організовувати, здійснювати і презентувати наукове теоретичне і прикладне дослідження в галузі філології; здатність ефективно й компетентно брати участь у різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії, наукові публікації) у галузі філології; здатність формувати нові знання, ідеї, концепції в галузі філології). Водночас аналіз змісту освітніх програм для філологів показав, що визначені компетентності представлені у загальнофункціональному аспекті, потребують уточнення відповідно до характеристик професійної діяльності та задач, що в ній розв'язуються. Зміст освіти філологів ґрунтується на компетентнісному підході, проте, на нашу думку, не повною мірою розкриває та відображає професійні компетенції майбутніх філологів, а відтак виникає певний дисбаланс у форматі: компетентність – компетенція.

У результаті вивчення різних освітніх програм виокремлено низку їх недоліків: недостатне узгодження результатів навчання з практичною професійною діяльністю майбутніх філологів; непрозорість для студентів і викладачів структури та логіки навчального плану; невизначеність місця циклів дисциплін у формуванні професійних компетенцій випускників; недостатня свобода вибору для студентів при відповідно значній

свободі вибору для ВНЗ; недостатнє обґрунтування практичної реалізації самостійкої та науково-дослідницької роботи.

Термін навчання бакалаврів філології становить чотири роки, обсяг освітньої програми – 240 кредитів ЄКТС. Мінімум 50% обсягу освітньої програми має бути спрямовано на забезпечення формування загальних і спеціальних компетентностей, визначених Стандартом. Мінімальний обсяг практик: виробничої – не менше 5% обсягу освітньої програми, навчальних – не менше 5% обсягу освітньої програми. Термін навчання магістрів в різних ВНЗ України становить 1,5–2 роки, обсяг освітньо-професійної програми магістра філології – 90 кредитів ЄКТС, освітньо-наукової програми – 120 кредитів ЄКТС.

Під формуванням конкурентоспроможності філологів романо-германської філології Н. Колесниченко розуміє спеціально організований процес, зумовлений ускладненням та ієрархізацією регулятивних механізмів їх життєдіяльності, інтегруванням зовнішніх регуляторів і становленням механізмів саморегуляції й самодетермінації під впливом визначеної сукупності організаційно-педагогічних умов як зовнішніх обставин. При цьому враховано, що цей процес містить три основних етапи: орієнтовний, основний і кваліфікаційний. Кожен з них, будучи обумовленим значущістю здобутих на ньому властивостей, які є інтегральними характеристиками конкурентоспроможної особистості фахівця романо-германської філології, повинен формувати необхідні для успішного здійснення його професійної діяльності, в умовах розвитку ринку міжкультурної комунікації, перекладацьких та освітніх послуг, ознаки з урахуванням як індивідуальних можливостей і потреб, так і ресурсів освітньої та соціокультурної системи [4, 130].

Зміст професійної підготовки філологів продиктований нормативною і варіативною частинами освітньої програми. *Нормативна* частина програми повинна становити не менше 40% і не більше 60% загального обсягу навчального часу, передбаченого на підготовку фахівця. Викладання дисциплін гуманітарного та фундаментального циклів має на меті висвітлити актуальні філософські питання з різних галузей наукового знання, тим самим значно збагачуючи професійний світогляд майбутніх філологів. Вивчення дисциплін фахового циклу забезпечує студентів необхідними знаннями зі спеціальних дисциплін, формує пе-

рекладацькі навички. *Варіативна* частина навчального плану визначається для кожної спеціальності безпосередньо ВНЗ і містить дисципліни вибору навчального закладу (7–8 дисциплін обсягом до 20 кредитів) та вільного вибору студента (6–7 дисциплін обсягом до 15 кредитів). Загальний обсяг вибіркової частини навчальних планів становить 25–35 кредитів відповідно до терміну навчання. Така велика кількість вибіркового дисциплін, як правило малокредитних (до 3 кредитів), зумовлена системою організації навчального процесу в українських ВНЗ, плануванням і розподілом навчального навантаження. Зауважимо, що вибірковість має інколи формальний характер, що не сприяє індивідуалізації навчального процесу, створенню умов для більшої автономії і свободи вибору. Як бачимо, проблема вибору індивідуальної траєкторії навчання для філологів потребує комплексного вирішення на національному рівні. На наше переконання, недостатньою мірою реалізується механізм диверсифікації освітніх програм магістерської підготовки, що гальмує розвиток наукового потенціалу магістрів-філологів.

Аналізуючи зміст освітніх програм майбутніх філологів-перекладачів, вважаємо за доцільне наголосити на необхідності *фундаменталізації* лінгвістичної підготовки, яка передбачає надання систематичних знань і метарефлексій, а також професійне спрямування змісту навчальних дисциплін. Фундаментальність у підготовці майбутніх філологів-перекладачів означає повноту і глибину культурологічних, літературознавчих, лінгвістичних, перекладацьких знань, умінь та навичок адекватно осмислювати мовні, літературознавчі й перекладацькі концепти з урахуванням принципів діалогізму, історизму, системності, науковості. Фундаментальну підготовку студентів забезпечують лінгвістичні та перекладацькі дисципліни ("Історія перекладу", "Загальне мовознавство", "Практичний курс іноземної мови", "Практика перекладу", "Практична граматики", "Лексикологія", "Теорія мовної комунікації"), спрямованих на глибоке наукове осмислення природи й сутності перекладу як засобу спілкування, його суспільних функцій, походження й закономірностей історичного розвитку, опанування системи мови як засобу розвитку перекладацького мислення тощо. Опанування зазначених дисциплін сприяє формуванню та розвитку професійної компетентності філолога-перекладача,

зокрема, його аналітико-інтерпретаційних, мовнокомунікативних, культурологічних, діагностично-прогностичних умінь. Вони виявляються у здатності та готовності студентів-філологів творчо мислити, доводити, обґрунтовувати; знаходити, відбирати, аналізувати, інтерпретувати інформацію з різних, у тому числі й електронних джерел; здійснювати усний і письмовий переклад з урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних, мовностилістичних особливостей.

Цільова, ціннісна, змістова й результативна складові стандартів галузевої вищої освіти реалізуються в педагогічному процесі через ефективні *форми, методи і технології навчання*. Важливим аспектом окресленої проблеми є інноваційне моделювання форм і методів залежно від характеристик, рівня навчальної групи, індивідуальних особливостей студентів-філологів тощо.

Практичний досвід засвідчує, що основними організаційними формами навчання майбутніх фахівців у ВНЗ є такі: лекція (вступна, інформаційна, узагальнювальна, систематизувальна, проблемна, оглядова, настановча); семінарське заняття (конкретизація і поглиблення наукових знань, узагальнення наукових знань, систематизація наукових знань, спецсемінар дослідницького типу); практичні заняття і лабораторні заняття; практика (навчальна, виробнича); підсумковий контроль (залік, іспит); предметні олімпіади; консультації (групові, індивідуальні); державна підсумкова атестація (державні екзамени, захист дипломної роботи (проєкту); самостійна робота (реферати, курсові роботи (проєкти)). Наприклад, для майбутніх перекладачів ефективні такі форми і методи навчання: лекції, міні-лекції, практичні й семінарські заняття дискусійно-аналітичного характеру, наближені до професійної діяльності за формою і змістом; професійно-вмотивована самостійна робота, творчі індивідуальні завдання, науково-дослідницька діяльність; аналітичні професійно значущі завдання (лінгвістичний аналіз текстів оригіналу, перекладацький аналіз текстів оригіналу і текстів перекладу), підготовка анотованого, реферованого та повного переказу і перекладу текстів оригіналів; креативно-продуктивні квазі-професійні завдання – ділові, рольові ігри, диспути, дискусії, розв'язання конфліктних ситуацій, вирішення перекладацьких завдань, участь в освітньо-культурних заходах; автономно-випереджувальні професійно зорієнтовані

види навчально-пізнавальної діяльності – мовна практика закордоном, виробнича практика на базі, звітні конференції, мовно-перекладацька практика з носіями мови тощо. Оскільки зміст навчання ґрунтується на принципі поліструктурності, який передбачає три підструктури: тематичну, діяльнісну, рефлексивну, відповідно серед *методів* превалюють словесні, пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемні, дослідницькі тощо.

Важливими є різноманітні вправи, тести, написання статей, складання конспектів, анотацій, рецензій на усні й письмові тексти, інтерв'ю, нарисів, резюме, відгадування мовних загадок, ребусів, кросвордів, участь у мовних іграх, конструювання лінгвістичних задач тощо; творчі завдання (написання творів-описів, творів-міркувань, творів-медитацій, есе, замальовок, пейзажних портретів, оповідей у народно-розмовній манері, розповідей різного типу, переказів з творчим завданням; моделювання ситуацій; проблемно-пошукові завдання; самостійна пошукова робота на основі фахових філологічних журналів, передач радіо і телебачення, лінгвістичних Інтернет-сайтів, електронних словників, довідників, Web-сторінок мовознавців; укладання власної електронної бібліотеки; участь у волонтерській перекладацькій діяльності.

Інтеграція студентами-філологами здобутої на лекційних заняттях теорії та освоєння практичних засад її застосування здійснюється в колективній пізнавальній діяльності – на семінарських заняттях як дієвій формі розвитку продуктивного та креативного мислення. Семінарські заняття дають змогу оволодіти вміннями обґрунтовано викладати свої думки, вести дискусію, діалоги, опонувати. Вартими уваги є дослідження О. Чердніченка, котрий пов'язує необхідні складові професійної компетентності усного та письмового перекладача з чотирма основними функціями перекладу в сучасному світі. Перекладач, на його думку, має володіти мовною, культурною, стилістичною та референційною компетенціями в певній галузі, здатністю чинити опір надмірному іншомовному впливу, берегти національну культурну спадщину, розвивати та поширювати рідну мову [14, 25–27].

Залежно від мети, завдань і змісту використовують різні типи семінарських занять з їх особливою структурою та методикою проведення. За способом і характером організації найпоширенішими

в підготовці філологів є такі: вступні, оглядові, самоорганізовані, пошукові, з індивідуальною роботою, груповою роботою, у групах за вибором, генерації ідей, круглий стіл, конференція, диспут, виставка, рефлексія, розгорнута бесіда, коментоване читання, розв'язування завдань і вправ, заняття на виробництві.

В умовах запровадження європейських стандартів освіти та модульно-рейтингової системи організації навчального процесу теоретики і практики особливо акцентують увагу на *самостійній* роботі. Це виявляється у скороченні аудиторного навантаження, збільшенні кількості годин на самостійну роботу. Її метою вважаємо: закріплення знань і навичок, отриманих під час аудиторних занять; розширення й поглиблення теоретичного матеріалу; формування умінь і навичок самостійної роботи з літературними джерелами, словниками, виконання практичних перекладацьких завдань тощо. Види завдань для самостійної роботи залежать від особливостей дисципліни і можуть містити: опрацювання інформації, отриманої безпосередньо під час аудиторних занять (лекцій, практичних); робота з навчальними посібниками, підручниками та конспектом лекцій; самостійне вивчення окремих тем або питань (мозковий "шторм") із розробленням власного конспекту, плану; робота з додатковою (монографіями, науковими статтями, матеріалами з мережі Internet; тощо) та довідковою літературою (словниками, енциклопедіями, глосаріями тощо); виконання письмових завдань і робіт, зокрема творчих (презентацій, рефератів, повідомлень, виступів, доповідей на актуальні та дискусійні теми, есе, письмових відповідей на проблемні питання, курсових, магістерських робіт); виконання індивідуальних завдань (аналітична, дослідницька робота, моделювання ситуації тощо); виготовлення наочності (таблиць, схем, проєктів); набуття перекладацького досвіду в процесі перекладацької практики; участь у рольових і ділових іграх, тренінгах; складання словника термінів, понять та категорій з теми чи дисципліни; створення кросвордів, блок-схем та інтелект-мап у межах заняття; самостійна робота в мережі Internet (пошук та опрацювання інформації, організація діалогу, складання тематичних Web-сторінок тощо); опанування сучасних систем автоматичного / машинного (Machine Translation, MT) та комп'ютеризованого (Computer Assisted Translation, CAT) перекладів: індивідуальна робота з електронними од-

номовними та багатомовними словниками (ABBYY Lingvo, Яндекс та ін.); використання програм автоматизованого перекладу (PROMT, Pragma, Language Master, Trados, WordFast, Google Translate тощо); виконання самостійних завдань із застосуванням сучасних текстових процесорів (програм набору, оформлення текстів, текстового редагування перекладів, програмами з перевірки правопису, граматики, управління термінологією – FileMaker, LogiTerm, MultiTerm, Termex, TermStar тощо) тощо.

Науковці О. Мартинюк, О. Рогульська, К. Скиба сходяться на думці, що формування професійної компетентності перекладача має бути спрямоване на забезпечення таких основних функцій: письмової та (або) усної, міжмовної та міжкультурної комунікації у різних (або певних) сферах суспільної діяльності; застосування сучасних методів збору та обробки інформації, використання глобальних інформаційних мереж, автоматизованих пошукових систем, електронних баз даних, глосаріїв та довідників; проведення наукових досліджень у сфері професійної діяльності. До важливих особистісних характеристик фахівця належать ерудованість, розвинута культура мислення, уміння зрозуміло, чітко та логічно висловлюватись в усній та (або) письмовій формі, організаційні здібності, здатність до самонавчання, аналізу та критичного оцінювання досвіду професійної сфери тощо [5; 11; 13].

Серед традиційних *інтерактивних форм* навчання майбутніх перекладачів О. Попова виокремлює найбільш продуктивні: перекладацько-мовленнєві тренінги (швидке реагування, швидке навчання), круглий стіл, перекладацький ринг (обговорення і виявлення ефективних підходів до вирішення перекладацьких проблем), дискусії та диспути (вчать логічно мислити та аргументувати свої позиції, висловлюватись лаконічно, чітко, точно на тлі зіткнення різних поглядів), семінар-практикум (формує практичні навички й уміння здійснення усного та письмового видів перекладу) тощо. Нові інтерактивні форми репрезентовані діловими іграми (банк ідей – розвиваються вміння вийти з нестандартної квазі-професійної ситуації та діяти експромтом), виставками і ярмарками перекладацьких ідей (демонстрація знань, умінь і навичок у галузі перекладознавства), майстер-класами тощо. Новітні інтерактивні форми актуалізовані через перекладацьку майстерню / ательє (раці-ональний спосіб колективного рішення перекла-

дацьких проблем через презентацію вмінь і навичок володіння перекладацьким інструментарієм та ІКТ), симпозіум перекладачів-синологів, творчі години ("Перлини перекладу" тощо, групова робота над розробкою методичних рекомендацій з оволодіння теорією і практикою перекладу в мовних парах), сесії працевдавців ("Крюїнгові іспити", "Випробування в бюро перекладів", "У туристичній агенції" тощо; інтерактивне спілкування з потенційними працевдавцями, рекламування професійних знань, умінь, навичок, здібностей тощо), зустрічі випускників ("Асоціація випускників), перекладацького цеху (активна форма навчання, яка стимулює творчу пошуково-дослідницьку діяльність майбутніх перекладачів китайської мови і передбачає створення нового освітньо-перекладацького продукту в процесі навчальної взаємодії залучених суб'єктів) [8, 86].

Упровадження Інтернет-технологій у царину філологічної освіти, на думку С. Данилюка, має певні недоліки. Науковець пояснює їх тим, що зазначені технології у процесі формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами Інтернет-технологій вимагають: а) забезпечення кожному студенту філологічних спеціальностей доступу до мультимедійного ПК; б) наявності спеціального обладнання для роботи КП (мультимедіа-комплекс); в) невеликих фінансових і часових затрат; г) добору значної кількості навчальних завдань унаслідок того, що мультимедіа-технології репрезентують насичене інформацією середовище; г) забезпечення стабільного доступу з робочого столу до технічного забезпечення, зокрема, у корпоративних мережах; д) наявності високої якості зв'язку; е) розроблення методики використання мультимедіа-технологій в освіті; є) наявності необхідного технічного забезпечення, демонстраційного устаткування для здійснення самостійного вивчення навчального матеріалу майбутніми філологами й викладачами, виховання культури навчальної діяльності. Крім того, до недоліків використання мультимедіа-технологій у навчальному процесі відносимо неможливість вираження особистого ставлення або дотримання правил поведінки, складність сприйняття інформації з екрана деякими студентами, практична відсутність мультимедіа-програм українською мовою тощо [1, 180–181].

Невід'ємною складовою системи професійної підготовки філолога є по-

шуково-дослідницька підготовка, яка сприяє озброєнню методологією пошукової діяльності, збагаченню дослідницького досвіду, стимулюванню розвитку самостійності, творчого потенціалу, інтелектуальних здібностей, особистісного і професійного самовизначення. В Енциклопедії освіти вона визначається як "... важлива складова навчального процесу, органічна складова частина освіти, базовий елемент і рушійна сила її розвитку" [2, 554]. В освітній діяльності ВНЗ пошуково-дослідницька підготовка охоплює два напрями: навчально-дослідницьку та науково-дослідницьку роботу, які корелюють з відповідними роками навчання. Науковці вважають навчально-дослідницьку роботу як невід'ємну складову освітнього процесу, що "охоплює всі види навчальної діяльності і здійснюється через гармонійне впровадження елементів наукових досліджень у навчальний процес на лекційних, практичних заняттях, при підготовці курсових, магістерських проектів тощо [6; 10, 115]. Вона спрямована на оволодіння методами наукового пізнання, ознайомлення з логікою дослідницького процесу.

На переконання О. Семеног, мета навчально-дослідницької роботи студентів-філологів – формувати науковий світогляд, сприяти молодим дослідникам в опануванні методології і методів наукового пошуку. Її ефективність залежить від скоординованості всіх компонентів системи професійної підготовки, спрямованості потребово-мотиваційної сфери студента на дослідницький пошук з першого до випускного курсу, особистісно-діяльнісного підходу до навчання. Виконання науково-навчальної роботи у процесі навчальних дисциплін відбувається при оптимальному співвідношенні репродуктивних і творчих завдань, індивідуальних і колективних форм організації процесу навчання, максимальному насиченні занять ситуаціями спільної творчої діяльності [12, 211]. Магістерська робота презентує результати особистого наукового дослідження магістранта та супроводжується рецензією наукового керівника. Тематика магістерських робіт студентів має відповідати напрямкам наукових досліджень професорсько-викладацького складу відповідного підрозділу (кафедри) ВНЗ. Для прикладу наведемо тематику магістерських досліджень студентів спеціальності "Переклад", зокрема:

- термінологічні інновації у галузі комп'ютерної техніки (на матеріалі ан-

ло-українських перекладів науково-технічних текстів);

- лексичні, семантичні та структурні особливості англійських науково-технічних багатокомпонентних термінів у перекладах українською мовою (на матеріалі підмов авіації, метрології та хімії);

- функціонування біблієзмів у розмовній мові та мові ЗМІ, особливості їх перекладу (на матеріалі англійської та української мов);

- семантико-прагматичні особливості вербальних та невербальних знаків у рекламному дискурсі (на матеріалі англо-українських перекладів прес-реклами);

- аксіологічний потенціал реактивних висловлювань у діалогічному дискурсі (на матеріалі англійської та української мов).

Важливою складовою системи професійної підготовки філологів є *практична підготовка*, що забезпечує перевірку дієвості набутих перекладацьких знань і вмінь, більш усвідомлену потребу вдосконалення професійної компетентності, зміцнення впевненості у правильності вибору спеціальності, сприяє загальнокультурному розвитку особистості студента. Як педагогічна категорія, "практика / фахова практика" виступає складовою освітнього процесу ВНЗ. Її мета – навчити майбутніх фахівців творчо використовувати у професійній діяльності науково-теоретичні знання і практичні навички [2, 647]. Для них, як правило, передбачаються такі види практики: перекладацька, інформаційно-аналітична, асистентська та переддипломна. Зміст і послідовність проходження практики визначається програмою практики, яка розробляється відповідною кафедрою (кафедрами). На кожній ланці практики програми мають рекомендації щодо видів і форм перевірки рівня знань, умінь, навичок, яких студенти повинні досягти. На переконання Н. Колесниченко, у реальній дійсності мають місце формалізм, застарілі форми і способи, що застосовуються в організації виробничої практики бакалаврів романо-германської філології. Про це свідчить відсутність сучасних зарубіжних і вітчизняних баз для проходження ними лінгвістичного, літературного й перекладацького стажування (державних установ і приватних перекладацьких агенцій, відділень), відповідного рівня фахівців з міжкультурної комунікації й наставників-перекладачів, котрі спеціалізуються у різних видах перекладу, інтернет-технологій, ЗМІ [4, 130].

Формування професійної компетентності філологів-перекладачів упродовж практичної діяльності відбувається набагато ефективніше, якщо цей процес коригується, доповнюється відповідним сучасним навчально-методичним та інформаційним забезпеченням.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок. Таким чином, обгрунтовані в параграфі організаційні та дидактичні засади професійної підготовки філологів ВНЗ України засвідчують необхідність трансформації змісту підготовки, запровадження ефективних організаційних форм і методів навчання, що сприятиме розвитку суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі, розвитку особистості, забезпеченню якості навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилюк С. С. Використання Інтернет-технологій в освітньому процесі: формування професійної компетентності майбутніх філологів: [монографія] / С. С. Данилюк. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2013. – 451 с.
2. Енциклопедія освіти / [Гол. ред. В. Г. Кремінь]; Акад. пед. наук України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Інформаційна система "Конкурс". Вступна кампанія 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vstup.info>.
4. Колесниченко Н. Ю. Концептуальна модель організації професійної підготовки бакалаврів романо-германської філології на засадах кар'єроорієнтованого підходу / Н. Ю. Колесниченко // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. – Серія: Педагогічні науки. – Бердянськ: БДПУ, 2014. – Вип. 3. – С. 127–134.
5. Мартинюк О. В. Професійна підготовка перекладачів у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів / О. В. Мартинюк // Педагогічний дискурс: зб. наук. пр. / [гол. ред. І. М. Шоробура]. – Хмельницький: ХГПА, 2010. – Вип. 7. – С. 157–161.
6. Міщеніна Т. Формування дослідницької компетенції майбутніх учителів філологічних спеціальностей / Т. Міщеніна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ddpu.drohobych.net/pedagogics/arhiv/29_ch3_2014/13.pdf.
7. Наказ Міністерства освіти і науки № 567 від 25.05.2016 "Про затвердження Переліку спеціалізацій підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра та магістра за спеціальністю 035 "Філологія", за якими здійснюється формування та розміщення державного замовлення" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0825-16>.
8. Попова О. Педагогічні умови професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти / О. Попова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – 2016. – № 5 (112). – С. 83–88.
9. Проекти стандартів вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/naukovo-metodichna-rada-ministerstva/proekti-standartiv-vishhoyi-osviti.html>.
10. Прошкін В. В. Основні підходи до визначення поняття "науково-дослідна робота студентів" // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2009. – № 2 (5). – С. 114–117.
11. Рогульська О. О. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх перекладачів засобами сучасних інформаційних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. О. Рогульська. – Вінниця, 2010. – 21 с.
12. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: [монографія] / О. М. Семенов. – Суми: ВВП "Мрія-1" ТОВ, 2005. – 404 с.
13. Скиба К. М. Психологічні особливості організації навчальної діяльності майбутніх перекладачів, наближеної до професійної / К. М. Скиба // Зб. наук. праць. – Сер.: Педагогічні та психологічні науки / Державна прикордонна служба України; Національна академія державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2010. – № 53. – С. 223–225.
14. Чередниченко О. І. Складові професійної компетенції письмового та усного перекладача / О. І. Чередниченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: зб. наук. праць. – К., 2007. – № 41. – С. 25–27.
15. Черноватий Л. М. Навчально-методичний комплекс для підготовки перекладачів з англійської мови / Л. М. Черноватий // Наукові записки. – Сер.: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 89 (1). – С. 5–11.

Стаття надійшла 5.04.2017 р.